

Η πολιτειότητα ως ρητορικό εφόδιο κατά της μετανάστευσης στο λόγο για την απόδοση ιθαγένειας στους μετανάστες: Η περίπτωση της εφημερίδας Α1

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΠΟΥΝΤΖΗΣ¹

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Συχνά στις κοινωνικές και τις πολιτικές επιστήμες γίνεται ένας διαχωρισμός ανάμεσα σε εθνοτικό και πολιτειακό εθνικισμό για να περιγραφούν διαφορετικοί τύποι εθνικού «ανήκειν». Στην Κοινωνική Ψυχολογία όπου επίσης έχει χρησιμοποιηθεί ο διαχωρισμός αυτός, συχνά υποστηρίζεται ότι άτομα που δομούν το εθνικό τους «ανήκειν» βάση του εθνοτικού εθνικισμού παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά προκατάληψης απέναντι σε μετανάστες. Το άρθρο αυτό αντλώντας από τη «στροφή στο λόγο» στην Κοινωνική Ψυχολογία εξετάζει την αρθρογραφία της εφημερίδας Α1, που πρόσκειται στο ΛΑ.Ο.Σ., και αναφέρεται στο νόμο 3838/2010 που αποδίδει την ελληνική ιθαγένεια σε μέρος των μεταναστών βάση συγκεκριμένων κριτηρίων. Βρέθηκε ότι η πολιτειότητα χρησιμοποιήθηκε για να υποστηρίξει τον αποκλεισμό των μεταναστών από την απόδοση ελληνικής ιθαγένειας, ενώ οι αρθρογράφοι φαίνεται να αντλούσαν τόσο από τον πολιτειακό όσο και τον εθνοτικό εθνικισμό για την κατασκευή των ταυτοτήτων τόσο των Ελλήνων όσο και των μεταναστών.

Λέξεις-κλειδιά: Εθνοτικός και πολιτειακός εθνικισμός, Μετανάστευση, Ιδεολογικά διλήμματα, Ρητορική ψυχολογία.

1. Εισαγωγή

Στις κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες γίνεται συχνά διαχωρισμός μεταξύ δύο διαφορετικών τύπων εθνικισμού η/και εθνικών ταυτοτήτων: του εθνοτικού εθνικισμού και του πολιτειακού εθνικισμού (Brubaker, 1992. Kohn, 1945, 1955. McCrone, 1998. Pearton, 1996. Smith, 1991). Αν και πολλές φορές γίνεται κριτική στη βάση του διαχωρισμού αυτού, το δίπολο εθνοτικός/πολιτειακός εθνικισ-

μός έχει χρησιμοποιηθεί αρκετά σε έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία που προσπάθησαν να συνδέσουν την ανεκτικότητα και πολυπολιτισμικότητα με τον πολιτειακό εθνικισμό. Το άρθρο αυτό χρησιμοποιεί την ρητορική ψυχολογία και τη θεωρία των ιδεολογικών διλημμάτων (Billig, 1996. Billig, Condor, Edwards, Gane, Middleton, & Radley, 1988) σε μια προσπάθεια να καταδειχθεί η επιχειρηματολογία που χρησιμοποιείται από την εφημερίδα Α1, που πολιτικά πρόσκειται στο κόμ-

1. Διεύθυνση: Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία, Νέα Χιλή, 68100, Αλεξανδρούπολη. Τηλ: 2551030087. Φαξ: 2551030076. E-mail: a_sapountzis@hotmail.com, ansapoun@psed.duth.gr

μα του ΛΑ.Ο.Σ, αναφορικά με το ζήτημα της απόδοσης ιθαγένειας σε μερίδα των μεταναστών που προώθησε ο νόμος 3838/2010. Υποστηρίζεται ότι ορισμένες φορές επιχειρήματα που έχουν τη βάση τους στην πολιτειότητα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν τον αποκλεισμό των μεταναστών από την απόδοση ιθαγένειας.

2. Πολιτειακός και εθνοτικός εθνικισμός στις κοινωνικές επιστήμες

Ο διαχωρισμός ανάμεσα σε δύο διαφορετικούς τύπους υπαγωγής σε ένα έθνος-κράτος ανάγεται σε δύο διαφορετικά φιλοσοφικά ρεύματα που θεωρείται ότι οδήγησαν στη δημιουργία των σύγχρονων εθνών-κρατών: στο Γαλλικό Διαφωτισμό και το Γερμανικό Ρομαντισμό (Brubaker, 1992. Connor, 1993. Kohn, 1945, 1955. Pearton 1996). Ο Γαλλικός Διαφωτισμός προωθούσε την αντικατάσταση του παλαιού καθεστώτος με ένα νέο το οποίο θα βασιζόταν στον ορθολογισμό, την ισότητα των πολιτών και την εθελοντική αποδοχή ενός συστήματος νόμων και αξιών που θα ίσχυαν για όλους τους πολίτες. Το νέο αυτό καθεστώς αποτελούσε μια πολιτική οντότητα κάτω από τη σκέπη της οποίας εξασφαλιζόνταν τα δικαιώματα των πολιτών. Από την άλλη πλευρά ο Γερμανικός Ρομαντισμός πρέσβευε ότι η εθνική κοινότητα αποτελεί μια εθνο-πολιτισμική μονάδα που τα άτομα τα οποία την αποτελούν συνδέονται μεταξύ τους μέσω μερικώς ασυνείδητων συναισθημάτων και βασίζεται στην κοινή ιστορική εμπειρία των ατόμων. Η γλώσσα και οι λαϊκές παραδόσεις θεωρούνται ως αυθεντικές εκφάνσεις της εθνικής ψυχής και αποτελούν το συνεκτικό ιστό της εθνοπολιτισμικής κοινότητας και το όχημα αναπαραγωγής του πολιτισμού. Η εθνική κοινότητα δεν αποτελεί μια πολιτική οντότητα όπως στην περίπτωση του Γαλλικού Διαφωτισμού, αλλά μια πνευματική κοινότητα που η συνεκτικότητα της οφείλεται στην κοινή ιστορική μοίρα. Ως αναλυτικό εργαλείο ο διαχωρισμός αυτός έχει χρησιμοποιηθεί στις κοινωνικές επιστήμες για να διαφοροποιήσει συνήθως χωρικά την ανάπτυξη της εθνικιστικής ιδεολογίας ανάμεσα σε «Δυτικές» χώρες και «Ανα-

τολικές» χώρες (π.χ. Greenfeld, 1992. Kohn, 1945, 1955. Smith, 1991), χρονικά για να προσδιορίσει διαφορετικές φάσεις ανάπτυξης του εθνικισμού (π.χ. Hobsbaum, 1990), αλλά και για να διαχωρίσει μεταξύ διαφορετικών «τύπων» εθνικιστικών κινημάτων (π.χ. Smith, 1991).

Ορισμένοι ερευνητές προσπάθησαν να εξετάσουν πώς μπορεί να συνδέεται το ένα ή άλλο είδος εθνικισμού με την προκατάληψη και τις πολιτικές απέναντι στους μετανάστες. Ο Koning (2011) για παράδειγμα σε μια ανάλυση των κριτηρίων απόδοσης ιθαγένειας στους μετανάστες σε 26 χώρες, υποστηρίζει ότι όσο πιο κοντά είναι οι χώρες σε ένα εθνοτικό ορισμό της εθνικής τους ταυτότητας τόσο πιο αυστηρά κριτήρια έχουν θεσπίσει. Στις κοινωνικές επιστήμες αλλά και στην Κοινωνική Ψυχολογία ειδικότερα ερευνητικά προγράμματα προσπάθησαν να εξετάσουν πώς μπορεί να συνδέεται η προκατάληψη με το διαφορετικό περιεχόμενο (εθνοτικό ή πολιτειακό) που μπορεί να αποδίδουν τα άτομα στην εθνική τους ταυτότητα. Οι Pehrson, Vignoles και Brown (2009) εξετάζοντας εθνικά δείγματα από 31 χώρες υποστηρίζουν ότι σε χώρες που τα άτομα αντιλαμβάνονται την εθνική τους ταυτότητα βάση εθνοτικών κριτηρίων, παρουσιάζουν επίσης αυξημένα επίπεδα προκατάληψης απέναντι σε μετανάστες. Αντίθετα, όταν υιοθετούνται πολιτειακά κριτήρια δεν παρατηρείται συσχέτιση μεταξύ ταύτισης με το έθνος-κράτος και την προκατάληψη. Παρόμοια αποτελέσματα έχουν βρεθεί και σε έρευνες που εξέτασαν το περιεχόμενο που αποδίδουν στην εθνική τους ταυτότητα άτομα εντός συγκεκριμένων χωρών. Στη Μεγάλη Βρετανία έχει βρεθεί ότι άτομα που αποδίδουν εθνοτικό περιεχόμενο στην εθνική τους ταυτότητα είχαν περισσότερες πιθανότητες να είναι αντίθετα στη χορήγηση ασύλου σε άτομα που αιτούνταν άσυλο (Pehrson, Brown, & Zagefka, 2009), ενώ στο Βέλγιο μέλη της Φλαμανδικής κοινότητας που ταυτίζονταν με αυτήν και απέδιδαν στην ταυτότητα αυτή εθνοτικό περιεχόμενο παρουσίαζαν μεγαλύτερη προκατάληψη (Meeus, Duriez, Vanbeselaere, & Boen, 2010). Στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει βρεθεί ότι ουσιοκρατικοί ορισμοί της Αμερικανικής εθνικής ταυτότητας σχετιζόνταν με λιγότερη ανεκτικότητα

απέναντι στις εθνοτικές μειονότητες και την πολυπολιτισμικότητα (Li & Brewer, 2004). Τέλος στη Σκοτία άτομα που υιοθετούσαν ένα πολιτειακό περιεχόμενο της εθνικής τους ταυτότητας δέχονταν περισσότερο θετικά την κριτική που γινόταν για τους Σκοτσέζους από ένα Σκοτσέζο διαφορετικής εθνοτικής καταγωγής, ενώ ήταν πιθανότερο να δώσουν βοήθεια σε ένα άτομο διαφορετικής εθνοτικής καταγωγής κάτω από την ίδια συνθήκη (Wakefield, Hopkins, Cockburn, Shek, Muirhead, Reicher, & van Rijswijk, 2011).

3. Κριτική στο διαχωρισμό πολιτειακού-εθνοτικού εθνικισμού

Παρά την ευρεία χρήση του διαχωρισμού μεταξύ πολιτειακού και εθνοτικού εθνικισμού για να καταδειχθούν διαφορές στην ανάπτυξη της ιδεολογίας του εθνικισμού σε διαφορετικές χώρες, αλλά και της διαφορετικής αίσθησης του εθνικού «ανήκειν» μεταξύ ατόμων, θεωρητικοί έχουν εγείρει αμφιβολίες για το κατά πόσο ένας τέτοιος διαχωρισμός είναι έγκυρος, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε ερευνητικό επίπεδο. Έχει υποστηριχθεί ότι ο λαός ως φορέας εξουσίας δεν μπορεί να οριστεί μόνο στη βάση μιας εθελοντικής συμμετοχής σε έναν πολιτικό φορέα. Ο ίδιος ο ορισμός του λαού και η διαφοροποίησή του από άλλους λαούς, υποστηρίζεται ότι δεν μπορεί παρά να είναι εφικτός μέσα από την επίκληση κοινών πολιτισμικών συνισταμένων που τον συγκροτούν ως λαό (Τσουκαλάς, 1999. Sindic, 2011). Παρόμοιο είναι και το επιχειρήμα του Schöpflin (2000) ο οποίος θεωρεί ότι η ομαλή εναλλαγή στην εξουσία μέσα στα πλαίσια της δημοκρατίας και η συναίνεση που δίνει ο λαός στην άσκηση εξουσίας απαιτεί την ύπαρξη ενός συνεκτικού ιστού κοινών αξιών και

πολιτισμικών αναφορών, ώστε να μη διαταράσσεται η ενότητα του κράτους. Για το λόγο αυτό τα έθνη-κράτη προωθούν την ομογενοποίηση των πληθυσμών που ζουν εντός τους μέσω της κοινής εκπαίδευσης και των ιδρυμάτων της πολιτείας. Αν και μέσα σε ένα έθνος-κράτος μπορεί να υπάρχουν περισσότερες από μια εθνοτικές ομάδες, η απόδοση πολιτικών δικαιωμάτων βεβαιώνει ότι δε θα αποσύρουν τη συναίνεσή τους από την άσκηση της εξουσίας. Έτσι αντί να θεωρείται ο εθνοτικός και ο πολιτειακός εθνικισμός ως αντίθετοι πόλοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως πτυχές του εθνικού «ανήκειν» που βρίσκονται σε μια αμφίδρομη και συμπληρωματική σχέση μεταξύ τους.

Πέρα όμως από την προβληματική που έχει αναπτυχθεί σε σχέση με το διαχωρισμό αυτό καθ' αυτό έχει αναπτυχθεί και μια κριτική που αμφισβητεί τη στενή σχέση μεταξύ εθνοτικού εθνικισμού και προκατάληψης.² Έχει υποστηριχθεί ότι συχνά έθνη-κράτη επικαλούμενα πολιτειακές αρχές προχωρούν στην καταπίεση μειονοτήτων καθώς θεωρούν ότι ο αγώνας τους για την αναγνώριση της πολιτισμικής τους ιδιαιτερότητας μπορεί να υπονομεύσει τις αρχές του πολιτειακού έθνους-κράτους (Ariely, 2011. Brown, 1999. Lægaard, 2007). Αντίθετα, ο αγώνας αυτός μπορεί να προωθήσει την ισότητα των διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων και συνεπώς να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας που είναι συμβατή με τις αρχές του πολιτειακού εθνικισμού. Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει μνεία στο επιχειρήμα που αναπτύσσει ο Ariely (2011) σύμφωνα με το οποίο δε θα πρέπει να θεωρούμε ότι η πολιτειότητα εγγυάται αυτομάτως και την ανεκτικότητα και την υποστήριξη των δικαιωμάτων των πολιτισμικών μειονοτήτων. Ο Ariely υποστηρίζει ότι πολιτειότητα έχει πολλές διαφορετικές πτυχές και δεν απαρτίζεται από μια μονοσήμαντη αξιακή δομή. Έτσι

2. Αξίζει να σημειωθεί ότι ερευνητές υποστηρίζουν ότι μπορεί να υπάρξουν και αναπαραστάσεις του εθνικού «ανήκειν» πέρα από το δίπολο εθνικού/πολιτειακού εθνικισμού. Στη Μεγάλη Βρετανία έχει βρεθεί ότι η χρήση γεωγραφικών αναπαραστάσεων του έθνους μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ώστε να αποφευχθεί η αναπαράσταση του εθνικού με όρους κοινής καταγωγής ή υπαγωγής σε μια πολιτική κοινότητα, καθώς μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο κάτι τέτοιο μπορεί να συνδεθεί με τον αποκλεισμό συγκεκριμένων ομάδων και συνεπώς να θεωρηθεί δείγμα προκατάληψης (Abell, Condor, & Stevenson, 2006).

για παράδειγμα μπορεί κάποια χώρα να υποστηρίζει την αναγνώριση της ιδιαιτερότητας διαφορετικών πολιτισμικών μειονοτήτων, την απόδοση ατομικών δικαιωμάτων στα μέλη των μειονοτήτων και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική πρόνοια, αλλά να τους αρνείται συγκεκριμένα πολιτικά δικαιώματα, τα οποία θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ανακατανομή της δύναμης μέσα στην δεδομένη κοινωνία και την αμφισβήτηση της πρωτοκαθεδρίας της άρχουσας πολιτισμικής ομάδας.

Παράλληλα διάφορα ερευνητικά προγράμματα έχουν δείξει ότι συχνά επιχειρηματολογία βασισμένη στην πολιτειότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να υποστηρίξει τον αποκλεισμό συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Έχει βρεθεί ότι η αντίθεση που εκφράζεται στην εγκατάσταση των «νέων νομάδων»³ στη Μεγάλη Βρετανία μπορεί να αρθρωθεί με πολιτειακούς όρους. Συγκεκριμένα, σε επιστολές διαμαρτυρίας για την εγκατάσταση των «νέων νομάδων» σε αγροτικές περιοχές στην Αγγλία βρέθηκε ότι συχνά η επιχειρηματολογία ενάντια στην εγκατάστασή τους βασιζόταν στο γεγονός ότι δεν εκπλήρωναν τις συμβατικές τους υποχρεώσεις απέναντι στο κράτος όπως το να πληρώνουν φόρους ή ότι εμπλέκονταν σε παραβατικές συμπεριφορές (Barnes, Auburn, & Lea, 2004). Άλλες έρευνες δείχνουν ότι συχνά έννοιες που σχετίζονται με την πολιτειότητα, όπως η πολυπολιτισμικότητα μπορούν να συνυπάρχουν με επιχειρήματα υπέρ του αποκλεισμού των μεταναστών ή με επιχειρήματα εθνοτικού εθνικισμού. Οι Gibson & Hamilton (2011) βρήκαν ότι στην έρευνα που διεξήγαγαν νεαροί Βρετανοί ήταν υπέρ της πολυπολιτισμικότητας, ενώ ταυτόχρονα χρησιμοποιούσαν επιχειρήματα υπέρ του αποκλεισμού των μεταναστών. Αυτό συνέβαινε επειδή θεωρούνταν δεδομένο ότι ο πολιτισμός που μπορεί να εκφραστεί δημόσια ήταν ο Βρετανικός, ενώ η έκφραση των άλλων πολιτισμών εμπίπτει στην ιδιωτική σφαίρα. Την ίδια στιγμή η Βρετανική κουλτούρα ήταν δεδομένο ότι θα καθόριζε τους κανόνες και νόρμες συμπεριφοράς μέσα στο

δεδομένο κοινωνικό πλαίσιο μέσω του νομικού συστήματος. Στην Ολλανδία έχει βρεθεί μια παρόμοια περίπλοκη σχέση πολυπολιτισμικότητας και πολιτειακής αντίληψης. Συγκεκριμένα, όταν οι μετανάστες παρουσιάζονταν να έχουν μετοικίσει στην Ολλανδία με τη θέληση τους, οι Ολλανδοί φαινόταν να είναι κατά της πολυπολιτισμικότητας και υπέρ της αφομοίωσής τους στην Ολλανδική κοινωνία, ενώ παράλληλα θεωρούσαν ότι δεν θα έπρεπε να έχουν πρόσβαση στις προνοιακές δομές. Αντίθετα, όταν οι μετανάστες θεωρούνταν ότι πήγαιναν στην Ολλανδία παρά τη θέληση τους, λόγω των συνθηκών στην πατρίδα τους, οι Ολλανδοί που συμμετείχαν στην έρευνα υποστήριζαν τόσο τη δυνατότητα διατήρησης του πολιτισμού τους όσο και την υποστήριξή τους από τις προνοιακές δομές (Verkuyten, 2005). Φαίνεται ότι ακόμη και δημόσιοι λόγοι πολιτικών που υποστηρίζουν ανοικτά την πολυπολιτισμικότητα και συνεπώς μια πολιτειακή αντίληψη εθνικής συμμετοχής μπορεί να περιέχουν εσωτερικές αντιθέσεις και αντιφάσεις. Σε μια από τις έρευνες που διεξήγαγε η Condor (2011) οι πολιτικοί από τη μια επαινούσαν την ανεκτικότητα και πολυπολιτισμικότητα της Βρετανικής κοινωνίας ενώ από την άλλη στοιχειοθετούσαν τη διαφορετικότητά της από άλλες χώρες πάνω σε μια Αγγλοκεντρική θεώρηση της Βρετανικής κοινωνίας που σαφώς αποσιωπούσε τη συνεισφορά άλλων πολιτισμικών ομάδων.

Οι παραπάνω έρευνες δείχνουν την ανάγκη για εξέταση των συγκεκριμένων πλαισίων μέσα στα οποία μπορεί να χρησιμοποιούνται επιχειρήματα βασισμένα στην πολιτειότητα σε σχέση με τη μετανάστευση, καθώς συχνά μπορεί να χρησιμοποιηθούν για τον αποκλεισμό των μεταναστών. Στόχος του άρθρου είναι να δείξει ακριβώς πως ακόμη και σε πολιτικούς χώρους όπως αυτός του ΛΑ.Ο.Σ. μπορεί να χρησιμοποιούνται επιχειρήματα βασισμένα στην πολιτειότητα τα οποία αντιστρατεύονται τον νόμο περί απόδοσης της ελληνικής ιθαγένειας σε μερίδα των μεταναστών.

3. Ο αγγλικός όρος που χρησιμοποιείται είναι "New travelers" και αναφέρεται σε άτομα που δεν έχουν μόνιμη κατοικία, μετακινούνται τακτικά, συνήθως μένουν σε τροχόπιτα αλλά δεν είναι Ρομά.

4. Η συνεισφορά της θεωρίας των Ιδεολογικών Διλημάτων στην εξέταση του εθνικισμού

Οι παραπάνω έρευνες και θεωρητικά επιχειρήματα από τη μια δείχνουν τη δυσκολία διαχωρισμού μεταξύ εθνοτικής και πολιτειακής εθνικής συμμετοχής σε θεωρητικό επίπεδο, ενώ από την άλλη καταδεικνύουν την ανάγκη ενός άλλου μεθοδολογικού παραδείγματος που θα επιτρέψει την εξέταση του νοήματος που αποδίδουν τα ίδια τα υποκείμενα στον όρο «πολιτιότητα» και τις διαφορετικές μορφές του. Η ανάλυση λόγου ακολουθεί μια τέτοια οπτική εξετάζοντας πως τα άτομα «κατασκευάζουν» πτυχές του κοινωνικού τους κόσμου από προϋπάρχουσες γλωσσικές πρώτες ύλες. Έμφαση δίνεται επίσης στην επιτελεστική λειτουργία του λόγου: ο λόγος δεν περιγράφει μόνο καταστάσεις αλλά επιτρέπει στα άτομα να επιτύχουν διαφορετικές λειτουργίες σε μικροκοινωνικό επίπεδο αλλά και μακροκοινωνικό επίπεδο. (Potter & Wetherell, 1987, 1988. Wetherell & Potter, 1992). Καθώς όταν αλλάζει το ρητορικό πλαίσιο τα άτομα προσπαθούν να πετύχουν διαφορετικά ρητορικά αποτελέσματα συνεπώς μπορεί να παρουσιάζεται στο λόγο τους μεταβλητότητα (*variability*). Αντίθετα, στην έρευνα στάσεων όπου τα άτομα καλούνται να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν με προτάσεις που είναι αποπλαισιωμένες η μεταβλητότητα αυτή δεν είναι εμφανής⁴.

Η θεωρία των ιδεολογικών διλημάτων υποστηρίζει μια παρόμοια θέση (Billig et al., 1988. Billig, 1996). Σύμφωνα με αυτήν κάθε κοινωνία «εφοδιάζει» τα άτομα της με αρχές, αξίες και πιστεύω που είτε είναι αντικρουόμενες είτε αν προ-

κύβουν οι περιστάσεις μπορεί να έρθουν σε αντίθεση μεταξύ τους. Το επιχείρημα αυτό στρέφεται κατά των θεωριών Κοινωνικής Ψυχολογίας που ισχυρίζονται ότι τα άτομα έχουν ένα συνεκτικό σύνολο αντιλήψεων και οποιαδήποτε αντίφαση προκαλεί πρόβλημα στο γνωστικό σύστημα του ατόμου και συνεπώς θα πρέπει να εξαλειφθεί. Για τη θεωρία των ιδεολογικών διλημάτων η σκέψη είναι εφικτή και απαραίτητη, γιατί τα άτομα καθημερινά έχουν να αντιμετωπίσουν τέτοιες διλημματικές καταστάσεις και καλούνται να επιλέξουν μια πορεία δράσης αξιολογώντας τις αντίθετες αξίες και αρχές που εμπλέκονται σε αυτές. Όμως η θεωρία των ιδεολογικών διλημάτων στρέφεται και ενάντια σε θεωρήσεις της ιδεολογίας που υποστηρίζουν ότι η ιδεολογία υποδεικνύει στα άτομα συγκεκριμένους τρόπους σκέψης και δράσης. Η θεωρία των ιδεολογικών διλημάτων υποστηρίζει ότι οι ιδεολογίες δεν είναι μονοδιάστατα συστήματα αξιών που διακρίνονται από μονολιθικές και μονοσήμαντες αρχές, αλλά περιέχουν τις δικές τους αντιθέσεις, εσωτερικές συγκρούσεις και εντάσεις. Υιοθετώντας τη θέση του Moscovici (1982, 1984α, 1984β) ότι τα διάφορα ιδεολογικά και φιλοσοφικά ρεύματα διαχέονται στην κοινωνία, η θεωρία υποστηρίζει ότι παράλληλα διαχέονται και οι αντιθέσεις που αυτά ενέχουν. Έτσι η ιδεολογία αντί να καθορίζει το τρόπο σκέψης των ανθρώπων τους παρέχει τις βασικές προκειμένες με τις οποίες μπορούν να συλλογίζονται⁵. Οι αντιθέσεις αυτές είτε μπορεί να δηλώνονται ρητά, όταν ένας ομιλητής εκφράζει για παράδειγμα τις δύο πλευρές ενός επιχειρήματος, είτε μπορεί να βρίσκονται άρρητα διατυπωμένες μέσα στη ση-

4. Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι έχει υποστηριχθεί ότι απαντήσεις που βρίσκονται στο μέσο των κλιμάκων μπορεί να αντιπροσωπεύουν διλήμματα που έχουν τα άτομα σε σχέση με τη συγκεκριμένη ερώτηση (Baka, Figgou, & Triga, 2012).

5. Ένα παρόμοιο επιχείρημα αναπτύσσει ο Moscovici (2008) αλλά και άλλοι ερευνητές που εργάζονται εντός της παράδοσης των κοινωνικών αναπαραστάσεων. Σύμφωνα με αυτό καθώς διαφορετικές λογικές και τρόποι σκέψης σχετίζονται με διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια τα άτομα εντός μιας κοινωνίας κατέχουν πολλές και διαφορετικές γνώσεις, φαινόμενο το οποίο ονόμασαν «γνωστική πολυφασία» (βλ. Jovchelovitch, 2002. Kalampalikis & Haas, 2008. Wagner, Duveen, Verma & Themel, 2000). Αυτές μπορεί να διατυπώνονται σε διαφορετικά κοινωνικά πεδία χωρίς να θεωρούνται ως προβληματικές για τα άτομα που αντλούν από αυτές. Η θεωρία των ιδεολογικών διλημάτων από την πλευρά της δίνει έμφαση στην εξέταση των διλημματικών καταστάσεων στο λόγο των ατόμων που πρέπει να δείξουν ότι σέβονται και τους δύο πόλους (ή διαφορετικές γνώσεις) ενός διλήμματος.

μειολογία του λόγου. Ο Billig και οι συνεργάτες του δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στα διλήμματα της φιλελεύθερης ιδεολογίας του Διαφωτισμού που θεωρούν ότι έχει συμβάλει σημαντικά στη διαμόρφωση του Δυτικού κόσμου. Αναφορικά με την προκατάληψη για παράδειγμα υποστηρίζουν ότι, ενώ από τη μια ο Διαφωτισμός έδωσε έμφαση στην ισότητα και ισοτιμία των ανθρώπων, από την άλλη οδήγησε στην δημιουργία των σύγχρονων εθνών-κρατών και συνεπώς σε ένα νέο διαχωρισμό ανάμεσα σε πολίτη και μη-πολίτη όπου ο δεύτερος απολαμβάνει λιγότερα δικαιώματα σε σχέση με τον πρώτο.

Η ύπαρξη των διλημάτων σε σχέση με την πολιτειότητα έχει καταδειχθεί από ερευνητικά δεδομένα. Έχει υποστηριχθεί ότι η συμμετοχή των πολιτών στο κράτος πρόνοιας και τα επιδόματα ανεργίας συχνά αντλούσε ως επιχειρηματολογία από το δίπολο «υποχρεώσεις-δικαιώματα» και εξαρτιόταν από την ατομική προσπάθεια που κατέβαλε το άτομο να βρει δουλειά (Gibson, 2009, 2011). Παρά τη χρήση ενός ατομικιστικού κριτηρίου αποκλεισμού των πολιτών από το κράτος πρόνοιας, η αλληλεγγύη μεταξύ των πολιτών χρησιμοποιούνταν ως επιχείρημα, όταν το ζήτημα της μετανάστευσης ετίθετο στα πλαίσια της συζήτησης για την ανεργία (Gibson, 2011). Επίσης συχνά πολιτικοί λόγοι, αλλά και επιστημονικά κείμενα σχετικά με την πολυπολιτισμικότητα που διακρίνει τις δυτικές κοινωνίες εμπεριέχουν τα δικά τους εσωτερικά διλήμματα και αντιθέσεις (Condor, 2008, 2011). Έτσι συχνά η πολυπολιτισμικότητα που πρεσβεύει τη συμμετοχή του «διαφορετικού» και το σεβασμό της διαφορετικότητας βασίζεται σε καθαρά Δυτικές αξίες ή/και παρουσιάζεται μέσα από ένα εθνοκεντρικό πλαίσιο.

Η ύπαρξη των ιδεολογικών διλημάτων έχει στοιχειοθετηθεί και στο ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο. Ο Μποζατζής (2005, Bozatzis, 2009) εξετάζει πώς το δίλημμα οριενταλισμού-οξιντενταλισμού αρθρώνεται στο λόγο για την ελληνική εθνική ταυτότητα καθώς οι ατέλειες της (δυτικής) ελληνικής πολιτείας κατακρίνονται, αλλά και αντιπαραβάλλονται με τα «ανθρώπινα» ανατολίτικα χαρακτηριστικά των κατοίκων της χώρας (Μποζατζής, 2005). Άλλοι ερευνητές εστίασαν στην

εναλλαγή ιδιαίτερων/ εθνικών και οικουμενικών θεμάτων στην εκφορά της ελληνικής εθνικής ταυτότητας (Κωνσταντινίδου, 2000. Σαπουντζής, 2005). Η Φίγγου (2002, βλ. επίσης Figgou & Condor, 2007) τέλος έχει εξετάσει πως οι διαφορετικές ταυτοτικές επιλογές που αποδίδονται στη μειονότητα στη Θράκη μπορούν να αποτελέσουν βάση του αποκλεισμού της από την ελληνική πολιτεία. Συχνά σε συνεντεύξεις με Έλληνες εθνοτικούς που μένουν στη Θράκη η ονομασία της μειονότητας ως «τουρκικής» θεωρούνταν δείγμα αποκλεισμού γιατί απέκρυπτε το γεγονός ότι είναι Έλληνες πολίτες, ενώ παράλληλα ο αυτοκαθορισμός της ως τουρκικής δικαιολογούσε τον αποκλεισμό της από την κατηγορία «Έλληνας». Ακόμη η αναφορά σε μουσουλμανική μειονότητα θεωρούνταν προβληματική καθώς απέκρυπτε τις διαφορετικές εθνότητες που την απαρτίζουν.

Στη μελέτη αυτή εξετάζονται τα άρθρα της Α1 σχετικά με το ζήτημα απόδοσης της ελληνικής ιθαγένειας σε μερίδα των μεταναστών βάση του νόμου 3838/2010 και γίνεται μια προσπάθεια να καταδειχθούν πιθανά διλήμματα σε σχέση με την πολιτειότητα και πώς επιχειρήματα που βασίζονται σε αυτήν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν τον αποκλεισμό των μεταναστών.

5. Μέθοδος

Η εφημερίδα Α1 αποτελεί εβδομαδιαίο μέσο μαζικής ενημέρωσης που πρόσκειται στο κόμμα του ΛΑ.Ο.Σ. και ιδρύθηκε από τον πρόεδρο του κόμματος κ. Γιώργο Καρατζαφέρη. Το κόμμα του ΛΑ.Ο.Σ. ανήκει στην άκρα δεξιά. Αν και τα στελέχη του και ο πρόεδρός του συχνά προσπαθούν να αποποιηθούν αυτή την κατηγοριοποίηση του κόμματος, η ακραία αντιμεταναστευτική ρητορική που χρησιμοποιείται τόσο από στελέχη όσο και από τον ίδιο, η στήριξη και εκτίμηση που συχνά εκφράζεται για άλλα Ευρωπαϊκά ακροδεξιά κόμματα, καθώς και ο αντισημιτικός λόγος που αρθρώνεται μάλλον δείχνουν ότι μια τέτοια κατηγοριοποίηση είναι δικαιολογημένη (Τσίρας, 2011). Συχνά στις σελίδες της εφημερίδας Α1 φιλοξε-

νούνται δηλώσεις ή συνεντεύξεις βουλευτών ή στελεχών του κόμματος. Το παρόν άρθρο εστιάζει όχι σε αρθρογραφία των βουλευτών του κόμματος αλλά στις στήλες δημοσιογράφων που συχνά αρθρογραφούν στην εφημερίδα. Το ζήτημα το οποίο εξετάζεται είναι η θέση της εφημερίδας και κατ' επέκταση του κόμματος σε σχέση με τη μετανάστευση μερικούς μήνες πριν την ψήφιση στην βουλή του νόμου 3838/2010 που αποδίδει την ελληνική ιθαγένεια σε μετανάστες που πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια. Η βασική θέση του ΛΑ.Ο.Σ. ήταν ότι το ζήτημα του νόμου θα έπρεπε να τεθεί στην κρίση του ελληνικού λαού με δημοψήφισμα. Η έρευνα επικεντρώθηκε στη συγκεκριμένη εφημερίδα γιατί όπως αναφέρθηκε έρευνες υποστηρίζουν ότι εθνοτικοί ορισμοί του έθνους πιθανόν να συνδέονται με την προκατάληψη απέναντι σε μετανάστες. Το ΛΑ.Ο.Σ τοποθετούμενο στην άκρα δεξιά συχνά φαίνεται να υιοθετεί τέτοιες αναπαραστάσεις του έθνους. Φυσικά όπως καταδεικνύεται και από την ανάλυση που ακολουθεί μια τέτοια θεώρηση είναι υπεραπλουστευτική καθώς συχνά επιχειρήματα περί πολιτειότητας χρησιμοποιήθηκαν ως επιχειρηματολογία κατά του νόμου περί απόδοσης της ιθαγένειας. Τα άρθρα που επιλέχθηκαν για ανάλυση εστίασαν στην αρθρογραφία της εφημερίδας για ένα διάστημα πέντε μηνών πριν την ψήφιση του νομοσχεδίου, από το Νοέμβριο του 2009 έως το Μάρτιο του 2010, περίοδο όπου η αντιπαράθεση σε σχέση με το νόμο φαίνεται να φτάνει σε μια κορύφωση. Αρχικά στο σώμα των άρθρων συμπεριλήφθηκαν τα άρθρα τα οποία γράφτηκαν από του τακτικούς αρθρογράφους της εφημερίδας και όχι από τους βουλευτές του κόμματος. Κατόπιν τα άρθρα που αναφερόταν στα διαφορετικά πολιτικά δικαιώματα που θα έπρεπε να αποδοθούν ή να μην αποδοθούν στους μετανάστες αποτέλεσαν το κυρίως σώμα της έρευνας. Τα αποσπάσματα που παρουσιάζονται επιλέχθηκαν ως αντιπροσωπευτικά των διαφορετικών γραμμών επιχειρηματολογίας, βασισμένων στην πολιτειότητα, που φαίνεται να ακολουθούνται στην εφημερίδα και υποστηρίζουν την μη απόδοση της ελληνικής υπηκοότητας σε μετανάστες. Φυσικά μέσα στα άρθρα της εφημερίδας δεν απουσιάζουν εθνοτικές νοηματοδο-

τήσεις του έθνους κράτους, καθώς όμως αυτό μπορεί να θεωρηθεί αναμενόμενο στη βάση των θεωριών και ερευνών που παρουσιάστηκαν στο πρώτο μέρος του άρθρου η έμφαση δίνεται στη χρήση της πολιτειότητας στην αρθρογραφία της Α1.

Η ανάλυση των άρθρων εντάσσεται και αντλεί από την παράδοση της κριτικής κοινωνικής ψυχολογίας και της «στροφής στο λόγο» (Ibanèz & Iñiguez, 1997. Μποζατζής & Δραγώνα, 2011). Συγκεκριμένα αντλεί από τη ρητορική ψυχολογία και τη συναφή θεωρία των ιδεολογικών διλημάτων (Billig, 1996. Billig et al., 1988). Στόχος της ανάλυσης είναι να εξεταστούν τα διαφορετικά επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται για να υποστηρίξουν τον αποκλεισμό των μεταναστών, καθώς και το ρητορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αρθρώνονται. Για τη ρητορική ψυχολογία τα διαφορετικά επιχειρήματα δεν πρέπει να θεωρούνται αποπλαισιωμένα αλλά αποτελούν επιχειρήματα που απαντούν σε άλλα επιχειρήματα που μπορεί να μην είναι παρόντα μέσα στο λόγο, αλλά αποτελούν «κοινούς τόπους» για τα άτομα εντός ενός κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου. Έμφαση δίνεται στη σημειωτική ανάλυση του λόγου και τις διαφορετικές κατασκευές της πραγματικότητας που τα διαφορετικά επιχειρήματα επιτρέπουν.

Μια αναλυτική προσέγγιση που και αυτή αντλεί από τη ρητορική ψυχολογία και έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια αναφέρεται στη ρητορική κατασκευή των κοινωνικών κατηγοριών (Hopkins & Reicher, 2011. Reicher, 2004. Reicher & Hopkins, 2001). Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή έμφαση δίνεται στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα νοηματοδοτούν τις κοινωνικές κατηγορίες στις οποίες ανήκουν. Η αναλυτική αυτή σκοπιά δεν οδηγεί σε μια απλά περιγραφική θεώρηση των κοινωνικών κατηγοριών. Οι κοινωνικές κατηγορίες κατασκευάζονται στρατηγικά με συγκεκριμένους τρόπους, ώστε να έχουν συγκεκριμένα ρητορικά αποτελέσματα σε μακρο-κοινωνικό κυρίως επίπεδο. Για τους Reicher & Hopkins (2001) που εξετάζουν το ζήτημα της κατασκευής των εθνικών κατηγοριών στη Σκοτία οι διαφορετικές κατασκευές της Σκοτσέζικης εθνικής ταυτότητας από τους πολιτικούς έχουν στόχο να οδηγήσουν

τους πολίτες σε διαφορετικές μορφές κοινωνικής δράσης. Έτσι η κατασκευή των κοινωνικών κατηγοριών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνική δράση. Στην προσπάθειά τους αυτή οι πολιτικοί προσπαθούν να παρουσιαστούν, οι ίδιοι, αλλά και τα κόμματα που εκπροσωπούν ως τα «πρότυπα» της εθνικής κοινότητας.

Μια παρόμοια ανάλυση παρουσιάζουν οι Rooyackers & Verkuyten (2011) που εξετάζουν πώς ο ηγέτης ενός ακροδεξιού κόμματος στην Ολλανδία, του Κόμματος της Ελευθερίας, προσπαθεί να παρουσιάσει τον εαυτό του, αλλά και το κόμμα του, ως κύριο εκφραστή του Ολλανδικού λαού, παρά τη μειονοτική του θέση στην Ολλανδική πολιτική σκηνή. Επίσης έχει να διαχειριστεί πιθανές κατηγορίες ρατσισμού λόγω της αντιμεταναστευτικής ρητορικής που ακολουθεί. Παρόμοια ζητήματα πιθανόν να τίθενται και στο λόγο της Α1 που καλείται να διαχειριστεί από τη μια τη μειονοτική θέση του ΛΑ.Ο.Σ. ώστε να την ανασκευάσει για να παρουσιαστεί το «πρότυπο» της εθνικής κατηγορίας, ενώ παράλληλα καλείται και να διαχειριστεί πιθανές κατηγορίες ρατσισμού λόγω του αντιμεταναστευτικού λόγου που χρησιμοποιεί. Το κάλεσμα του ΛΑ.Ο.Σ. για δημοψήφισμα σε σχέση με τον νόμο για την ιθαγένεια του επιτρέπει να διαχειριστεί αυτά τα δύο ζητήματα. Μέσω του δημοψηφίσματος το κόμμα φαίνεται να ταυτίζεται με την πλειοψηφία του ελληνικού λαού, το οποίο μάλιστα αποτελεί βασικό πολιτειακό θεσμό και έτσι φαίνεται να αποδέχεται βασικές αρχές του πολιτεύματος, που υποστηρίζει ότι δε σέβονται τα άλλα κόμματα. Τα αποσπάσματα που παρουσιάζονται στη συνέχεια δείχνουν πώς χρησιμοποιείται η πολιτειότητα για να ανασκευαστούν κατηγορίες ρατσισμού, αλλά και να κατασκευαστεί μια πιο μετριοπαθής εικόνα του κόμματος του ΛΑ.Ο.Σ.

6. Αποτελέσματα και Συζήτηση

Επιλέχθηκαν προς ανάλυση τέσσερα αποσπάσματα από άρθρα της Α1 τα οποία υποστήριζαν τον αποκλεισμό των μεταναστών βασισμένα σε επιχειρήματα που φαινόταν να αντλούν από

τον πολιτειακό εθνικισμό. Τα αποσπάσματα αυτά είναι ενδεικτικά των διαφορετικών γραμμών επιχειρηματολογίας που φαίνεται να ακολουθούν οι αρθρογράφοι της εφημερίδας αναφορικά με τα πολιτικά ή άλλα δικαιώματα που θα έπρεπε να έχουν ή να μην έχουν οι μετανάστες που ζουν στην Ελλάδα. Η ανάλυση τους γίνεται βάση της θεωρίας των ιδεολογικών διλημάτων και της ρητορικής κατασκευής των κοινωνικών κατηγοριών, οι οποίες αναλύθηκαν στην προηγούμενη ενότητα. Σε αναλυτικό επίπεδο όπως υποστηρίζει ο Billig και οι συνεργάτες (1988) του στόχος είναι μέσα από μια ερμηνευτική προσέγγιση, διαβάζοντας «ανάμεσα από τις γραμμές», να αναγνωρίσουμε τις εσωτερικές εντάσεις και τα αντεπιχειρήματα στα οποία μια γραμμή επιχειρηματολογίας φαίνεται να απαντά. Επίσης βασικό μέλημα της ανάλυσης είναι να εξετάσει τους διαφορετικούς τρόπους με του οποίους γίνεται η κατασκευή των ταυτοτήτων των Ελλήνων και των μεταναστών μέσα στα συγκεκριμένα ρητορικά πλαίσια καθώς και οι πολιτικές δράσεις που οι συγκεκριμένες κατασκευές φαίνεται να προκρίνουν (Hopkins & Reicher, 2011. Reicher, 2004. Reicher & Hopkins, 2001).

Στο άρθρο, το οποίου μέρος είναι το πρώτο απόσπασμα, ο αρθρογράφος αριθμώντας κάνει δέκα προτάσεις για την επίλυση του μεταναστευτικού «προβλήματος». Στα σημεία εννιά και δέκα που αποτελούν το απόσπασμα υποστηρίζει ότι η απόδοση ιθαγένειας σε μερίδα των μεταναστών θα οδηγήσει σε αλλοίωση του εκλογικού σώματος, ενώ παράλληλα υποστηρίζει τη διενέργεια δημοψηφίσματος για το θέμα αυτό.

Απόσπασμα 1ο

Μεταναστευτικό: «Σε μια Ελλάδα «ξένων» να ξαναγίνουμε τα αφεντικά!»...

9. Είναι αδιανόητο να αποτελούν οι «Ελληνοποιησεις» εργαλείο παραμόρφωσης των αποφάσεων του εκλογικού σώματος των Ελλήνων πολιτών. Για το λόγο αυτό θα πρέπει τα πολιτικά δικαιώματα να παρέχονται με εξαιρετική φειδώ, μόνο σε μετανάστες Τρίτης γενιάς, που θα έχουν γεννηθεί

από γονείς που διαβιούν –όπως και οι ίδιοι– μόνιμα στην Ελλάδα, και να έχουν ισχύ για την εκάστοτε μεθεπόμενη εκλογική αναμέτρηση σε Δημοτικές εκλογές.

10. Τέλος, για ένα τέτοιο σημαντικό θέμα, δεν είναι δυνατόν να μην αξιοποιηθεί το ανώτατο εργαλείο δημοκρατικής απόφασης στη Χώρα, δηλαδή το δημοψήφισμα. Έτσι ώστε να αποφασίσουν οι Έλληνες πολίτες, ξαναγιγόμενοι «αφεντικά» στον τόπο τους, για να μην είναι σε λίγα χρόνια οι μόνοι αδύναμοι και «ξένοι» στην Ελλάδα ...

Αλέξης Οικονόμου, 2-3 Ιανουαρίου 2010, σελ 14

Στο παραπάνω απόσπασμα του άρθρου η απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας σε μερίδα των μεταναστών παρουσιάζεται ως ένα μέσο που οδηγεί στην αλλοίωση του εκλογικού σώματος στην Ελλάδα και συνεπώς στη νόθευση των αποφάσεων που λαμβάνονται. Η απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας παρουσιάζεται με τον όρο «Ελληνοποιήσεις» που μπαίνει σε εισαγωγικά δίνοντας πιθανόν ειρωνεία στη διαδικασία αυτή. Έχει ενδιαφέρον ότι η διαδικασία αυτή παρουσιάζεται να αντιστρατεύεται τα πολιτειακά δικαιώματα των Ελλήνων πολιτών. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι προϋποθέσεις που υποστηρίζει ο αρθρογράφος ότι θα πρέπει να υπάρχουν, ώστε να δίνονται πολιτικά δικαιώματα σε μετανάστες. Παρουσιάζοντας με αυτό τον τρόπο την απόδοση ιθαγένειας σε μερίδα των μεταναστών αυτόματα οι δύο ομάδες, οι Έλληνες πολίτες και οι μετανάστες κατασκευάζονται ως να έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα. Οι δε προϋποθέσεις που τοποθετούν την απόδοση πολιτικών δικαιωμάτων σε μετανάστες στο μακρινό μέλλον και μόνο όσον αφορά δημοτικές εκλογές, αποκλείει τους απογόνους μεταναστών από τη λήψη αποφάσεων που αφορούν την κεντρική εθνική πολιτική σκηνή.

Στη δεύτερη παράγραφο υποστηρίζεται ότι θα πρέπει να διενεργηθεί δημοψήφισμα για το ζήτημα της απόδοσης ιθαγένειας στους μετανάστες. Το δημοψήφισμα θεωρείται ως ο βασικός τρόπος έκφρασης της γνώμης των Ελλήνων πολιτών, και αυτό αποδίδεται με τη χρήση μιας ακραίας διατύπωσης (το ανώτατο εργαλείο δημοκρατικής απόφασης) (Pomeranz, 1986). Στην

αμέσως επόμενη πρόταση Έλληνες παρουσιάζονται ξανά ως πολίτες που μέσα από τη διαδικασία του δημοψηφίσματος θα επανακτήσουν τη ηγία της εξουσίας στον τόπο «τους». Η χρήση του κητικού στη συγκεκριμένη περίπτωση κατασκευάζει τους Έλληνες ως κήτορες του χώρου στον οποίο οι μετανάστες δε θα πρέπει να έχουν λόγο. Με τη χρήση ξανά ακραίων διατυπώσεων (λίγα χρόνια οι μόνοι αδύναμοι) παρουσιάζεται μια αρνητική μελλοντική κατάσταση για τους Έλληνες στην περίπτωση που αποτραπεί η διενέργεια δημοψηφίσματος.

Το απόσπασμα αυτό παρουσιάζει αρκετά ενδιαφέροντα σημεία. Καταρχάς θεωρείται ότι η απόδοση ιθαγένειας σε μερίδα των μεταναστών αλλάζει την εκλογική βάση και συνεπώς «αλλοιώνει» τις αποφάσεις του Ελληνικού λαού. Μέσα από μια τέτοια συλλογιστική τα συμφέροντα Ελλήνων και μεταναστών όπως μπορεί να εκφράζονται μέσα από την πολιτειακή συμμετοχή κατασκευάζονται ως *de facto* αντικρουόμενα. Ο τρόπος να διασφαλιστούν τα πολιτικά δικαιώματα των Ελλήνων είναι ουσιαστικά ο αποκλεισμός των μεταναστών από την διαδικασία λήψης αποφάσεων σε εθνικό επίπεδο.

Το παρακάτω απόσπασμα από το άρθρο διαπραγματεύεται και αυτό το ζήτημα του δημοψηφίσματος. Εδώ ο αρθρογράφος κατασκευάζει περισσότερες των δύο ομάδων που βρίσκονται σε κατάσταση ανταγωνισμού, αντιπαραβάλλοντας την ελληνική κοινωνία από τη μια με τους μετανάστες αλλά κυρίως με την κυβέρνηση που παρουσιάζεται μακριά από τη λαϊκή θέληση αποφασίζοντας χωρίς να λαμβάνει υπόψη της τη βούληση της κοινωνίας.

Απόσπασμα 2ο

Η κοινωνία απαιτεί δημοψήφισμα. Η ιθαγένεια δεν είναι απλά ένας τίτλος.

Η κυβέρνηση δεν αποκαθιστά την κοινωνία

Αυτό που φαίνεται ηθελημένα να λησμονούν κάποιοι σήμερα, προσπαθώντας να επιβάλουν την κυβερνητική «άποψη» περί ενός βιαστικού και

πρόχειρου νόμου για ιθαγένεια και ψήφο είναι ότι αυτή που είναι καθ' ύλην αρμόδια να αποφασίσει είναι η κοινωνία.

Αυτή είναι που εξελίσσεται και αποδέχεται ή μη στους κόλπους της νέες ιδέες και νέες εισροές. Η κοινωνία είναι αυτή που θα ζυμώσει πρώτα τις νέες πραγματικότητες και θα ζητήσει έπειτα να καταχωρηθεί με τη νομοθεσία το νέο της γίγνεσθαι, αν και εφόσον αυτό προκύψει. Η κυβέρνηση αντίθετα πάει υποκριτικά να την προλάβει και να της βάλει μια «μεταναστευτική» τρικλοποδιά, τη στιγμή μάλιστα που έχουμε αφήσει ακόμα και τα πιο σοβαρά απ' τα προβλήματα της άλυτα, με την χαρακτηριστική αδιαφορία που διέκρινε τους εκάστοτε κυβερνώντες του πρόσφατου παρελθόντος.

Ποιος λοιπόν μπορεί να υποδείξει στην ελληνική κοινωνία ποιους θα πρέπει να δεχθεί και πώς; Ποιοι είναι αυτοί που θέλουν να στερήσουν από έναν ώριμο και νοήμονα λαό και μια συμπαγή κοινωνία το δικαίωμα να πάρει η ίδια τις αποφάσεις της σαν σύνολο και όχι να τις πάρει για λογαριασμό της μια μικρή ομάδα ανώνυμων «υπαλλήλων» με άγνωστο βαθμό ευαισθησίας και αίσθησης του δικαίου; Ποιος θα αποφασίσει αν κάποιος σέβονται και αγαπούν τη χώρα που ζουν, όσο και ίσως και περισσότερο απ' τη χώρα που κατάγονται; Ποιος θα αποφασίσει αν κάποιος που ενδεχομένως σπουδάζουν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχουν αφομοιώσει και ενστερνιστεί τις αρχέγονες αξίες που αυτό προσπαθεί να μεταδώσει; Ποιος θα αποφασίσει ποιους είναι αυτοί που το μέλλον τους είναι η Ελλάδα και μόνο η Ελλάδα;

Δημοψήφισμα εδώ και τώρα

Μόνο η ίδια η κοινωνία μπορεί να το κάνει αυτό μέσω ενός κεκτημένου δημοκρατικού δικαιώματος της: το δικαίωμα του δημοψηφίσματος. Γιατί όσους νόμους και αν περάσουν –οι όποιες κυβερνήσεις– ερήμην της κοινωνίας, η ίδια η κοινωνία είναι ένας ζωντανός οργανισμός που δεν θα δεχθεί ποτέ αβίαστα και χωρίς αντίσταση καμία άλογη, γραφειοκρατική και ψηφοθηρικά ύποπτη αλλαγή που θα δυναμιτίζει τα θεμέλια του κοινω-

νικού οικοδομήματος που με τόσο κόπο έχτισε ο ελληνικός λαός.

Θοδωρής Χατζηθεοδώρου,
Σάββατο 13 Φεβρουαρίου, σελ. 11.

Ήδη από τον υπότιτλο στο άρθρο φαίνεται το στίγμα του. Με τη ρήση «η κυβέρνηση δεν αποκαθιστά την κοινωνία» που προσωποποιεί δύο κοινωνικούς δράστες, οι δύο αυτοί δράστες παρουσιάζονται σε αντιπαραβολή με αντίθετα πιθανόν συμφέροντα και επιδιώξεις, καθώς η κυβέρνηση παρουσιάζεται να αποφασίζει παρά τη βούληση της κοινωνίας. Η αντίθεση κατασκευάζεται στις δύο πρώτες παραγράφους. Στην πρώτη η κυβέρνηση παρουσιάζεται να προσπαθεί να αναγκάσει την κοινωνία να δεχθεί την απόφαση της για ένα νόμο που παρουσιάζεται αρνητικά με τη χρήση των όρων «βιαστικός» και «πρόχειρος». Στη δεύτερη παράγραφο η κοινωνία προσωποποιείται και κατασκευάζεται να αποφασίζει για θέματα που την αφορούν. Αντίθετα η κυβέρνηση παρουσιάζεται να προσπαθεί να «προλάβει» τις αποφάσεις της κοινωνίας, ενώ η νομοθεσία που προωθείται χαρακτηρίζεται ως «τρικλοποδιά» και έτσι παρουσιάζεται να αντιστρατεύεται τα συμφέροντα της κοινωνίας, ενώ αντίθετα αδιαφορεί για τα «πραγματικά» προβλήματα του λαού.

Στη συνέχεια ακολουθεί μια σειρά από ρητορικές ερωτήσεις που στόχο έχουν να καταστήσουν αυτονόητο ότι η κοινωνία θα πρέπει να είναι αυτή που θα αποφασίσει για τον νόμο περί ιθαγένειας. Στη δεύτερη ρητορική ερώτηση με τις λέξεις «ώριμο» και «νοήμονα» ο λαός κατασκευάζεται ως «αρμόδιος» να πάρει μια τέτοια απόφαση σε αντίθεση με την κυβέρνηση που παρουσιάζεται ως μια απρόσωπη υπηρεσία αναρμόδια να κάνει κάτι τέτοιο (μικρή ομάδα «ανώνυμων» υπαλλήλων με άγνωστο βαθμό ευαισθησίας και αίσθησης δικαίου). Οι υπόλοιπες ρητορικές ερωτήσεις αφορούν τους μετανάστες και έμμεσα τίθενται ως προϋποθέσεις για την αποδοχή των μεταναστών και την απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας. Αυτές αφορούν την αγάπη για τη χώρα που ζουν (ίσως και περισσότερο από τη χώρα καταγωγής), τον ενστερνισμό των ελληνικών αξιών (που χαρακτηρίζονται αρχέγονες, υπονοώντας

έτσι μια ιστορική συνέχεια αναλλοίωτων αξιών) μέσω της ελληνικής παιδείας και το ποια χώρα πιστεύουν οι μετανάστες ότι αντιπροσωπεύει το μέλλον τους (που θεωρείται ότι μπορεί να είναι αποκλειστικά μια, η Ελλάδα). Μέσα από τις ρητορικές αυτές ερωτήσεις υποστηρίζεται ουσιαστικά ότι οι μετανάστες θα πρέπει να υιοθετήσουν τις αξίες τις χώρας υποδοχής και ότι ουσιαστικά θα πρέπει να απεμπολήσουν το δεσμό τους με τη χώρα καταγωγής.

Στην τελευταία παράγραφο υποστηρίζεται ότι για να ληφθεί μια απόφαση για την απόδοση ιθαγένειας θα πρέπει να γίνει δημοψήφισμα, το οποίο παρουσιάζεται ως μια αυθεντικά δημοκρατική λύση. Οι νόμοι που θέλει να περάσει η κυβέρνηση παρουσιάζονται σε αντίθεση με τη βούληση της ίδιας της κοινωνίας, ενώ με μια λίστα τριών σημείων (καμία άλογη, γραφειοκρατική και ψηφοθηρικά ύποπτη) (Jefferson, 1990) ο νόμος για την ιθαγένεια παρουσιάζεται παράλογος που πιθανόν κρύβει άλλες σκοπιμότητες και μπορεί να υποσκάψει τα θεμέλια της κοινωνίας όπως την έφτιαξε ο ελληνικός λαός. Η τελευταία αυτή φράση καθιστά και τον ελληνικό λαό ως τον μόνο αρμόδιο να διαμορφώνει τις συνθήκες της ελληνικής κοινωνίας.

Το απόσπασμα αυτό του άρθρου παρουσιάζει μια εικόνα της ελληνικής κοινωνίας ως ομοιογενούς και με κοινή βούληση. Στον αντίποδα βρίσκεται η κυβέρνηση που παρουσιάζεται να αποφασίζει πέρα από τη βούληση της κοινωνίας, χωρίς η ίδια να την αντιπροσωπεύει. Αυτό το επιχειρήμα παρουσιάζει μια εγγενή αντίφαση καθώς υποκρύπτεται ότι η κυβέρνηση συγκροτείται μέσα από μια δημοκρατική εκλογή και συνεπώς έχει κοινωνική νομιμοποίηση. Αυτό το δίλημμα που παρουσιάζεται εδώ μπορεί να εξηγηθεί βάση του διακυβεύματος που προσπαθεί να διαχειριστεί ο αρθρογράφος. Προσκειμένος σε ένα κόμμα που αποτελεί μειοψηφία του ελληνικού εκλογικού σώματος, προσπαθεί να παρουσιάσει απονομιμοποιημένη μια απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης που είναι εκλεγμένη (βλ. επίσης Rooyackers & Verkuyten, 2011). Με την επίκληση του δημοψηφίσματος και υποστηρίζοντας ή υπονοώντας ότι με αυτό θα συνταχθεί η ελληνική κοινωνία (που

παρουσιάζεται αδιαφοροποίητη και με κοινή βούληση) ουσιαστικά συντάσσεται με την πλειοψηφία του ελληνικού λαού. Παράλληλα οι μετανάστες, όπως και στο προηγούμενο απόσπασμα, εδώ έμμεσα αποκλείονται από τη λήψη αποφάσεων. Καθώς καλούνται να υιοθετήσουν ουσιαστικά μια νέα πατρίδα αποδεχόμενοι νέες αξίες και ένα νέο εθνικό «ανήκειν», πιθανώς απεμπολώντας το παλαιό, οι επιλογές που παρουσιάζονται για τους μετανάστες μέσα στην ελληνική κοινωνία θεωρούνται διχοτομικές και αμοιβαίως αποκλειόμενες: είτε αποδέχονται το νέο εθνικό «ανήκειν», είτε διατηρούν το παλαιό και αυτομάτως αποκλείονται. Με τη συγκεκριμένη κατασκευή των ταυτοτήτων, της ελληνικής κοινωνίας σε αντιδιαστολή με την κυβέρνηση αλλά και ως ένα βαθμό με τους μετανάστες ο αρθρογράφος προσπαθεί να προτρέψει σε δεδομένες δράσεις.

Στο παρακάτω απόσπασμα επίσης υποστηρίζεται ότι οι Έλληνες πολίτες είναι οι μόνοι αρμόδιοι να παίρνουν αποφάσεις που αφορούν τη χώρα, ενώ επιπλέον γίνεται αναφορά στο πως ορίζεται από το ελληνικό σύνταγμα η ελληνικότητα.

Απόσπασμα 3ο

Το δικαίωμα ψήφου στους αλλοδαπούς είναι για το έθνος... η σύγχρονη Κερκόπορτα.

Δεύτερον, η μεταφορά πολιτικής εξουσίας (απονομή πολιτικών δικαιωμάτων εκλέγειν και εκλέγεσθαι) σε αλλοδαπούς σημαίνει ότι οι Έλληνες πολίτες απαλλοτριώνουν το δικαίωμα τους να καθορίζουν την μοίρα τους υπέρ ανθρώπων που δεν έχουν το ίδιο επίπεδο δεσμού με τον τόπο και τον πολιτισμό του, καθώς και με το κυρίαρχο συλλογικό υποκείμενο (Ελληνισμό).

Τρίτον, από συνταγματική σκοπιά το εγχείρημα του ΠΑΣΟΚ είναι έκνομο. Το Ελληνικό Σύνταγμα, που υπερκαθορίζεται από την Αρχή της Εθνικότητας, μας προστατεύει από το να γίνουμε μια διοικητική περιφέρεια ενός παγκόσμιου κράτους, όπου ο καθένας θα αποκτά πολιτικά δικαιώματα συγχρόνως με την είσοδο και εγκατάσταση του στην ελληνική επικράτεια.

....

Κατόπιν όλων των ανωτέρω, το συμπέρασμα είναι απλό: ο αλλοδαπός νόμιμος μετανάστης πρέπει να έχει στην χώρα φιλοξενίας μόνον τα ανθρώπινα (ατομικά, κοινωνικά και οικονομικά) δικαιώματα του.

Εξάλλου, αυτή η άποψη και πρακτική μας κληροδοτήθηκε από τους αρχαίους Έλληνες. Ας μην ξεχνάμε ότι στην αρχαία δημοκρατική Αθήνα υπήρχαν χιλιάδες μέτοικοι, οι οποίοι ζούσαν σε καθεστώς πλήρους οικονομικής και κοινωνικής ελευθερίας, χωρίς όμως να διαθέτουν πολιτικά δικαιώματα. Κάτι ήξεραν, λοιπόν, οι αρχαίοι ημών πρόγονοι και απέφευγαν τους επικίνδυνους τυχοδιωκτισμούς και πειραματισμούς που τώρα θέλει να εφαρμόσει η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ

Ανυπόγραφο. Σάββατο 21- Κυριακή 22 Νοεμβρίου, σελ. 21.

Στην πρώτη παράγραφο, όπως και στα προηγούμενα αποσπάσματα, υποστηρίζεται ότι με το δικαίωμα ψήφου στους μετανάστες οι Έλληνες χάνουν το δικαίωμα να καθορίζουν την πορεία που θα ακολουθήσει η χώρα. Οι δε μετανάστες παρουσιάζονται ως αναρμόδιοι να παίρνουν αποφάσεις για μια σειρά από λόγους (δεν έχουν το ίδιο επίπεδο δεσμού με τον τόπο και τον πολιτισμό, καθώς και με το κυρίαρχο συλλογικό υποκείμενο (Ελληνισμό)), πράγμα το οποίο παρουσιάζεται με «κατηγορική τροπικότητα» (categorical modality, Fairclough, 2000) και συνεπώς φαίνεται να αποτελεί πραγματικότητα και όχι γνώμη.

Η προσπάθεια της κυβέρνησης παρουσιάζεται ουσιαστικά ως παράνομη και αντίθετη με το ελληνικό σύνταγμα. Αντί βέβαια για την λέξη κυβέρνηση χρησιμοποιείται η λέξη του κόμματος του ΠΑΣΟΚ. Με τον τρόπο αυτό το σχέδιο για την απόδοση της ιθαγένειας στους μετανάστες δεν συνδέεται με μια εκλεγμένη δημοκρατικά κυβέρνηση αλλά με ένα συγκεκριμένο κομματικό χώρο και έτσι παρουσιάζεται απονομιμοποιημένο καθώς δεν έχει επαρκή υποστήριξη. Παράλληλα με την επίκληση του Συντάγματος ο αρθρογράφος συντάσσεται με τη νομιμότητα καθιστώντας το

ΠΑΣΟΚ και το συγκεκριμένο σχέδιο αντίθετο με αυτήν. Το Σύνταγμα εμφανίζεται να καθορίζεται με μια ακραία διατύπωση (υπερκαθορίζεται) από τη συμμετοχή στη συγκεκριμένη εθνότητα. Το γεγονός αυτό παρουσιάζεται ως ανάχωμα ενάντια στην Παγκοσμιοποίηση καθώς αποκλείει τους μετανάστες από τα πολιτικά δικαιώματα με την εγκατάστασή τους στη χώρα.

Στη συνέχεια ο αρθρογράφος υποστηρίζει ότι οι νόμιμοι μετανάστες θα πρέπει να έχουν δικαιώματα εκτός των πολιτικών. Κάτι τέτοιο θεωρείται ως απότοκος της ιστορικής συνέχειας με την αρχαία Ελλάδα. Η επίκληση της αρχαίας δημοκρατικής Αθήνας επιτελεί δύο σημαντικές λειτουργίες για τον αρθρογράφο. Καταρχήν καθιστά τη μη απόδοση πολιτικών δικαιωμάτων συμβατή με τη δημοκρατία και κατά δεύτερο λόγο βοηθά τον αρθρογράφο να δηλώσει την προσήλωση του στο δημοκρατικό πολίτευμα. Επίσης η απόδοση ατομικών και οικονομικών δικαιωμάτων δεν καθίσταται αντίθετη με την μη απόδοση πολιτικών δικαιωμάτων.

Στο απόσπασμα αυτό επίσης οι Έλληνες παρουσιάζονται ως οι μόνοι που μπορούν να πάρουν αποφάσεις για τη χώρα και οι μετανάστες λόγω της έλλειψης δεσμού προς αυτήν φέρονται να έχουν πιθανώς αντίθετα συμφέροντα. Ενώ από τη μία αναγνωρίζεται η ανάγκη ύπαρξης ατομικών δικαιωμάτων για τους μετανάστες και έτσι ο αρθρογράφος αποποιείται κατηγορίες προκατάληψης, από την άλλη υποστηρίζεται ότι η μη απόδοση πολιτικών δικαιωμάτων είναι σύνομη με το σύνταγμα. Εδώ φαίνεται ότι ο συγγραφέας πιθανόν να αντλεί από δύο διαφορετικές αντιλήψεις του εθνικού «ανήκειν»: από τη μια το εθνοτικό κομμάτι που καθορίζει την συμμετοχή στα κοινά βάση της εθνοτικής καταγωγής και από την άλλη το πολιτειακό που αποδίδει ατομικά δικαιώματα. Το ότι τα δύο αυτά είδη εθνικού «ανήκειν» μπορεί να συνυπάρχουν και να πληροφορούν το λόγο των ανθρώπων για την εθνική ταυτότητα φαίνεται και στο ακόλουθο απόσπασμα, όπου επίσης το ζήτημα της πολιτειότητας παρουσιάζεται συνδεδεμένο με το ζήτημα της εθνοτικής καταγωγής.

Απόσπασμα 4ο

Η «ενσωμάτωση» των λαθρομεταναστών αποτελεί... Μεθοδευμένη διαδικασία.

...
Όσοι χρησιμοποιούν αφορισμούς που αφορούν δήθεν «ακροδεξιές» ρητορείες για το Εθνικό Κράτος ως πολιτειακό οικοδόμημα που βασίζεται στην εθνική ομοιογένεια καλά θα κάνουν να μας εξηγήσουν αν θεωρούν ως «ακροδεξιό» τον μέγιστο Ηρόδοτο που προδιαγράφει ως Αρχές δόμησης της Ελληνικής Πολιτείας τα στοιχεία του όμαιμου, του ομόφυλου, του ομόθρησκου, του ομόγλωσσου και του ομότροπου. Είναι εκείνοι οι ταγί που άγονται από ξένες εντολές.

...
Το κατόντημα της Καθεστηκυίας Τάξεως θα έρθει με την επικείμενη αλλαγή του ελληνικού κώδικα ιθαγένειας με την αντικατάσταση του δικαίου του αίματος από το δίκαιο του εδάφους. Σκοπός τους είναι να τεθεί στην θέση του πολίτη της Ελλάδος που γεννήθηκε από Έλληνες εκείνος ο πολίτης που γεννήθηκε εδώ ακόμα και από μη Έλληνες. Έτσι λοιπόν, οι λαθρομετανάστες θα μπορούν να γίνουν Έλληνες με μια απλή πολιτική πράξη. Ο φερμένος υπήκοος υπέρτερος του γεννημένου αυτόχθονα.

Η γνώμη του λαού

Το δυστύχημα για κάθε ευαίσθητο...προοδευτικό αυτής της χώρας έρχεται από την γνώμη του ελληνικού λαού, όπως αυτή αποτυπώνεται σε σχετικές δημοσκοπήσεις. Σε μία από αυτές το 57,5% των Ελλήνων πιστεύουν ότι οι μετανάστες συμπιέζουν τους μισθούς και αυξάνουν την ανεργία των Ελλήνων, το 51,6% τους θεωρεί απειλή, ενώ το 79,3% θεωρεί ότι είναι πάρα πολλοί.

...
Σπιριδων Καραχάλιος, 2-3 Ιανουαρίου 2010, σελ 13.

Το απόσπασμα ξεκινά με μια προσπάθεια του αρθρογράφου να αποσυνδέσει τη θεώρηση του έθνους-κράτους ως ενός πολιτειακού οικοδομήματος που βασίζεται στην εθνοτική συμμετοχή από το στίγμα της προκατάληψης με το οποίο έχει συνδεθεί η ακροδεξιά. Αυτό γίνεται με μια

επίκληση στον Ηρόδοτο που έχει ορίσει την ελληνική πολιτεία με αυτόν τον τρόπο. Η κατασκευή αυτή έχει διαφορετικές επιτελεστικές λειτουργίες. Καταρχάς προστατεύει τον συγγραφέα από κατηγορίες προκατάληψης, αφού η άποψη του Ηρόδοτου με την οποία συντάσσεται δεν μπορεί να θεωρηθεί προκατειλημμένη. Κατά δεύτερο λόγο δημιουργείται μια ιστορική συνέχεια της ελληνικής ταυτότητας στο χρόνο μέσα από την οποία η ελληνική ταυτότητα παρουσιάζεται αμετάβλητη.

Όσοι θεωρούν κάτι τέτοιο ως «ακροδεξιά ρητορεία» θεωρείται ότι εκτελούν ξένες εντολές και συνεπώς δρουν εναντίον του εθνικού συμφέροντος. Η αλλαγή του νόμου περί ιθαγένειας θεωρείται ότι αποτελεί κατόντημα για την καθεστηκυία τάξη. Με τη χρήση τη λέξης αυτής η αλλαγή του νόμου θεωρείται ότι «μεθοδεύεται» από μια μικρή μειοψηφία. Με τη χρήση της κατηγορικής τροπικότητας παρουσιάζεται ο στόχος της αλλαγής του ορισμού του Έλληνα πολίτη. Η χρήση της λέξης «λαθρομετανάστης» καθιστά a priori την παρουσία των μεταναστών στην Ελλάδα ως παράνομη, ενώ με τη λέξη «απλή» που χαρακτηρίζει την διαδικασία απόδοσης ιθαγένειας αυτή καθίσταται προβληματική. Το ενδιαφέρον είναι ότι με τη διαδικασία αυτή δε θεωρείται ότι οι δύο ομάδες αποκτούν τα ίδια δικαιώματα αλλά ότι η ομάδα των μεταναστών θα υπερτερεί των Ελλήνων. Με το ρητορικό αυτό σχήμα φαίνεται πάλι ότι αποκλείεται η πιθανότητα οι δύο αυτές ομάδες καταρχάς να αποτελέσουν μια κοινή κατηγορία και κατά δεύτερο λόγο να έχουν κοινά συμφέροντα.

Όσοι συμφωνούν με τις αλλαγές στον κώδικα ιθαγένειας χαρακτηρίζονται ειρωνικά «ευαίσθητοι...προοδευτικοί» και οι απόψεις τους αντιπαραβάλλονται με δημοσκοπικά δεδομένα που δείχνουν ότι η πλειοψηφία του ελληνικού λαού έχει διαφορετική άποψη. Με τη χρήση του ουσιαστικού που συνοδεύεται από το επίθετο και της ειρωνείας, αλλά και με τις λέξεις «ταγί» και «Καθεστηκυίας Τάξεως» όσοι υποστηρίζουν το νέο νόμο κατασκευάζονται ως μια «ελίτ» μειοψηφία, σε αντίθεση με τη βούληση της πλειοψηφίας του λαού. Με τον τρόπο αυτό ο συγγραφέας διαχειρίζεται το γεγονός της μειοψηφικής θέσης του

κόμματος του στην πολιτική σκηνή υποστηρίζοντας ότι εκπροσωπεί πλειοψηφική άποψη, ενώ παράλληλα φέρεται να αποδέχεται τις δημοκρατικές αρχές, πράγμα όχι πάντα δεδομένο για κάποιον που μπορεί να χαρακτηριστεί «ακροδεξιός».

Στο απόσπασμα αυτό όπως και στο προηγούμενο τίθεται το ζήτημα το ορισμού του εθνικού «ανήκειν» το οποίο βασίζεται στην εθνοτική συμμετοχή. Έτσι η πολιτειότητα παρουσιάζεται άρρηκτα συνδεδεμένη με το δίκαιο του αίματος. Τα πολιτικά δικαιώματα θεωρούνται απότοκος της εθνοτικής καταγωγής η οποία παράλληλα θεωρείται και συνδεδεμένη με την πολιτειακή συμμετοχή και προσήλωση. Έτσι τα δύο είδη εθνικού «ανήκειν» παρουσιάζονται αλληλένδετα.

7. Συμπεράσματα.

Στα παραπάνω αποσπάσματα από άρθρα της εφημερίδας Α1 έγινε προσπάθεια να καταδειχθούν οι διαφορετικές ταυτότητες που κατασκευάζονται καθώς και τα διαφορετικά ιδεολογικά διλήμματα και αντιφάσεις που προκύπτουν σε σχέση με το ζήτημα της απόδοσης της ελληνικής ιθαγένειας σε μερίδα των μεταναστών. Η ταυτότητα των μεταναστών κατασκευάζεται σε αντιδιαστολή με την ελληνική και συχνά θεωρείται ότι η απόδοση πολιτικών δικαιωμάτων οδηγεί τους Έλληνες να απολέσουν τη δυνατότητα να καθορίζουν την πορεία της χώρας. Με τον τρόπο αυτό φαίνεται να αποκλείεται και η δυνατότητα μιας κοινής ταυτότητας μεταξύ Ελλήνων και μεταναστών μέσα από την απόδοση ιθαγένειας, και τα συμφέροντα των δύο ομάδων παρουσιάζονται ως εκ διαμέτρου αντίθετα.

Από την άλλη πλευρά οι αρθρογράφοι κατασκευάζουν και την ταυτότητα των ατόμων αλλά και των κομμάτων που υποστηρίζουν το συγκεκριμένο νομοθετικό σχέδιο. Εδώ υπάρχουν διαφορετικά ζητήματα που καλούνταν ρητορικά να διαχειριστούν. Από τη μια η περιφερειακή θέση που κατέχει το κόμμα στην κεντρική πολιτική σκηνή και συνεπώς το μικρό ποσοστό ψηφοφόρων που εκπροσωπεί, και από την άλλη οι πιθανές κατηγορίες προκατάληψης ή μη προσήλωσης σε

δημοκρατικές αρχές που μπορεί να σηματοδοτεί η συμμετοχή σε ένα κόμμα που θεωρείται της άκρας δεξιάς. Σε σχέση με το πρώτο ζήτημα συχνά το συγκεκριμένο σχέδιο νόμου παρουσιάζεται όχι ως σχεδιασμός μιας νόμιμα εκλεγμένης κυβέρνησης, αλλά μιας ψευτο-προοδευτικής ελίτ που μπορεί να μην εξυπηρετεί και τα εθνικά συμφέροντα, ή ενός μόνο κόμματος που προσπαθεί να αλλοιώσει την σύνθεση του εκλογικού σώματος. Παράλληλα ζητώντας την διεξαγωγή δημοψηφίσματος και υποστηρίζοντας ότι το σχέδιο νόμου είναι αντισυνταγματικό δηλώνεται η προσήλωση στο δημοκρατικό πολίτευμα και στη νόρμα κατά της προκατάληψης. Έτσι ανασκευάζεται η μειονοτική θέση του κόμματος αλλά και οι πιθανές κατηγορίες για «ακροδεξιές» απόψεις. Καθώς η κατασκευή των ταυτοτήτων έχει στόχο την κοινωνική δράση (βλ. Hopkins & Reicher, 2011. Reicher & Hopkins, 2001. Reicher, 2004) η κατασκευή των ταυτοτήτων των μεταναστών, των Ελλήνων πολιτών και της κυβέρνησης με το συγκεκριμένο τρόπο, προφανώς αποσκοπεί στην κινητοποίηση του πληθυσμού εναντίον του νόμου.

Το παραπάνω σχήμα θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια προσπάθεια μειονοτικής επιρροής. Ερευνητές υποστηρίζουν ότι μια μειονότητα στην προσπάθεια της να ασκήσει επιρροή θα επιδιώξει να επιτύχει μια σειρά από στόχους, όπως το να διαχωρίσει την πλειονότητα με όρους δύναμης από τη αριθμητική πλειονότητα (Cryssoschoou & Volpato, 2004). Οι συγγραφείς των άρθρων αναφερόμενοι σε κόμματα ή σε συγκεκριμένες ομάδες που προσπαθούν να επιβάλλουν το νόμο αυτό διαχωρίζουν την πλειονότητα του ελληνικού λαού από αυτούς που έχουν τη δύναμη να αποφασίζουν, παρουσιάζοντας την άποψη του ΛΑ.Ο.Σ. ως την πρωτοτυπική άποψη του ελληνικού λαού (Cryssoschoou & Volpato, 2004. Simon & Klandermans, 2001. Rooyackers & Verkuyten, 2011). Με τον τρόπο αυτό οι συγγραφείς διαχειρίζονται την περιφερειακή θέση του κόμματος στην πολιτική σκηνή, παρουσιάζοντας το ως την ενσάρκωση της βούλησης του ελληνικού λαού με στόχο να επηρεάσουν το εκλογικό σώμα.

Το άλλο σημαντικό ζήτημα αποτελούν τα ιδεολογικά διλήμματα που καλούνται να διαχειρι-

στούν οι αρθρογράφοι. Πως μπορείς να υποστηρίξεις τον αποκλεισμό των μεταναστών και παράλληλα να αποφύγεις κατηγορίες προκατάληψης απέναντι στους μετανάστες; Ορισμένες φορές οι αρθρογράφοι υποστήριζαν ότι οι μετανάστες θα πρέπει να έχουν δικαιώματα πλην όμως των πολιτικών, καθώς αυτό μειώνει τη δυνατότητα των Ελλήνων να καθορίσουν τη μοίρα της χώρας τους. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι οι συγγραφείς των άρθρων αντλούν και από τα δύο διαφορετικά ιδεολογικά ρεύματα που συνέβαλλαν στην δημιουργία των εθνών κρατών, τόσο στις αρχές του Γαλλικού Διαφωτισμού όσο και στις αρχές του Γερμανικού Ρομαντισμού (βλ. επίσης Sapountzis, 2003). Έτσι από τη μια δέχονται την ύπαρξη των ατομικών δικαιωμάτων των μεταναστών, καθώς ο Γαλλικός Διαφωτισμός πρόσβευε την απόδοση των ατομικών δικαιωμάτων, από την άλλη όμως ο βασικός πυρήνας του έθνους-κράτους που έχει το δικαίωμα του αυτοκαθορισμού παραμένει η εθνο-πολιτισμική ομάδα. Κατά συνέπεια τα δημοκρατικά δικαιώματα, που μπορούν να αλλάξουν την πρωτοκαθεδρία της ελληνικής εθνοτικής ομάδας στην ελληνική κοινωνία δεν αποδίδονται στους μετανάστες (Ariely, 2011).

Αυτό δείχνει και τη σύμπλευση πολιτειακού και εθνοτικού εθνικισμού. Στα άρθρα αναγνωρίζεται ο πολιτειακός χαρακτήρας του έθνους-κράτους καθώς και η ανάγκη απόδοσης ατομικών δικαιωμάτων σε μετανάστες, από την άλλη μεριά όμως η κυρίαρχη εθνοτική ομάδα θεωρείται ότι δικαιωματικά μπορεί να καθορίζει την πολιτική και πολιτειακή κατάσταση της χώρας. Όπως υποστηρίχθηκε και στην αρχή του άρθρου θεωρητικοί διατείνονται ότι το δίλημμα αυτό φαίνεται να οφείλεται στον τρόπο που ορίζεται ο κυρίαρχος λαός (Schöpflin, 2000. Sindic, 2011. Τσουκαλάς, 1999) μέσα από την επίκληση κοινών πολιτισμικών δεσμών. Στα αποσπάσματα που παρουσιάστηκαν παραπάνω συχνά οι αρθρογράφοι χρησιμοποιούν παραδείγματα από την αρχαία Ελλάδα για να δικαιολογήσουν τις απόψεις του περί πολιτικών δικαιωμάτων των μεταναστών αλλά και τον τρόπο δόμησης της ελληνικής πολιτείας. Με τον τρόπο αυτό η πολιτειότητα παρουσιάζεται ως άρρηκτα δεμένη με την εθνική καταγωγή των Ελλήνων και

ο εθνοτικός εθνικισμός άρρηκτα δεμένος με την πολιτειότητα.

Στην κοινωνικο-ψυχολογική έρευνα στο πεδίο του ρατσισμού συχνά υποστηρίζεται ότι ο ρατσισμός πλέον δεν εκφράζεται με όρους βιολογικής διαφοράς μεταξύ «φυλών», αλλά μέσα από τις πεποιθήσεις ότι οι μειονότητες παραβιάζουν ουσιαστικά τα αξιακά συστήματα των χωρών στις οποίες διαμένουν. Σύμφωνα με τα επιχειρήματα αναφορικά με την ύπαρξη του συμβολικού ρατσισμού (βλ. Sears, 1988. Henry & Sears 2002) και του μοντέρνου ρατσισμού (βλ. McConahay 1983, 1986) πλέον ο ρατσισμός εκφράζεται κυρίως μέσα από τις πεποιθήσεις ότι οι μειονοτικές ομάδες δεν εργάζονται αρκετά ώστε να βελτιώσουν τη θέση τους (σύμφωνα με τα πρότυπα του προτεσταντικού εργατικού ήθους), αλλά αντ' αυτού διεκδικούν δικαιώματα που δεν τα αξίζουν. Οι πεποιθήσεις ότι οι μειονοτικές ομάδες είναι κατώτερες βιολογικά, σύμφωνα με το επιχείρημα αυτό έχουν έρθει σε δεύτερη μοίρα. Το επιχείρημα αυτό θα μπορούσε να εξεταστεί κάτω από το πρίσμα της προηγούμενης συζήτησης σχετικά με το διαχωρισμό εθνοτικού/πολιτειακού εθνικισμού καθώς οι μειονότητες κατηγορούνται ότι ουσιαστικά δεν καταφέρνουν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους απέναντι στην πολιτεία ενώ παράλληλα έχουν «παράλογες» διακδικήσεις δικαιωμάτων από αυτήν. Φυσικά μια αναλυτική εξέταση των παραλληλισμών που μπορεί να έχουν αυτές οι δύο θεωρητικές παραδόσεις ξεπερνά κατά πολύ τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, αποτελεί όμως πιθανόν μια ενδιαφέρουσα μελλοντική ερευνητική οδό.

Στόχος του άρθρου ήταν να δείξει τον τρόπο που οι αρθρογράφοι χειρίστηκαν στο λόγο τους διλήμματα εθνοτικού/ πολιτειακού εθνικισμού. Βέβαια εδώ πρέπει να ειπωθεί ότι τα διλήμματα αυτά μπορεί να μη βρίσκονται μόνο στο λόγο, προφορικό και γραπτό των απλών ανθρώπων αλλά και σε επίσημα κείμενα όπως τα σχολικά εγχειρίδια ιστορίας (Κωνσταντινίδου, 2000) και ίσως το ίδιο το Σύνταγμα που καθορίζει τα δικαιώματα των πολιτών αλλά ορίζει του πολίτες κυρίως βάση εθνοπολιτισμικών κριτηρίων. Με τον τρόπο αυτό οι ιδεολογικές αντιθέσεις που βρίσκονται στη βά-

ση της δημιουργίας των εθνών-κρατών διαχέονται στην κοινωνία και αποτελούν ρητορική πρώτη «ύλη» για τα κοινωνικά υποκείμενα που ανάλογα με το ρητορικό πλαίσιο μπορούν να αντλήσουν και από του δύο αυτούς διαφορετικούς πόλους. Η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο γίνεται η διαχείριση των διλημάτων αυτών σε διαφορετικά ρητορικά πλαίσια αποτελεί βασική ερευνητική προτεραιότητα της ανάλυσης λόγου που μπορεί να μας αποκαλύψει σημαντικές όψεις του τρόπου με τον οποίο κατασκευάζεται η πολιτειότητα σε μικροκοινωνικό και μακροκοινωνικό επίπεδο.

Ευχαριστίες

Ο συγγραφέας θα ήθελε να ευχαριστήσει την Λία Φίγγου και τους δύο ανώνυμους κριτές για τα χρήσιμα σχόλιά τους σε προηγούμενες εκδοχές του άρθρου.

Βιβλιογραφία

- Abell, J., Condor, S., & Stevenson, C. (2006). "We are an island": Geographical Imagery in Accounts of Citizenship, Civil Society, and National Identity in Scotland and in England. *Political Psychology*, 27 (2), 207-226.
- Ariely, G. (2011). Exploring citizenship spheres of inclusion/exclusion: rights as "potential for power". *Patterns of Prejudice*, 45 (3), 241-258.
- Baka, A., Figgou, L., & Triga, V. (2012). "Neither agree, nor disagree": A critical analysis of the middle answer category in Voting Advice Applications. *International Journal of Electronic Governance*, 5 (3-4) 243-264 .
- Barnes, R., Auburn, T., & Lea, S. (2004). Citizenship in practice. *British Journal of Social Psychology*, 43 (2), 187-206.
- Billig, M. (1996). *Arguing and thinking: a rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Billig, M., Condor, S., Edwards, D., Gane, M., Middleton, M., & Radley, A.R. (1988). *Ideological Dilemmas: A Social Psychology of Everyday Thinking*. London: Sage.
- Bozatzis, N. (2009). Occidentalism and accountability: Constructing culture and cultural difference in majority Greek talk about the minority in Western Thrace. *Discourse & Society*, 20 (4), 431-453.
- Brown, D. (1999). Are there good and bad nationalism? *Nations and Nationalism*, 5 (2), 281-302.
- Brubaker, R. (1992). *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Connor, W. (1993). Beyond reason: the nature of the ethnonational bond. *Ethnic and Racial Studies*, 16 (3), 373-400.
- Condor, S. (2008). Multiculturalism, liberal fundamentalism and banal nationalism: Dilemmatic aspects of Dissolving the Diaspora. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 18 (4), 369-374.
- Condor, S. (2011). Rebranding Britain? Ideological dilemmas in political appeals to "British Multiculturalism". Στο M. Barrett, C. Flood και J. Eade (Επιμ.) *Nationalism, Ethnicity, Citizenship: Multidisciplinary Perspectives* (pp. 101-134). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Crysochoou, X., & Volpato, C. (2004). Social influence and the power of minorities: An analysis of the *Communist Manifesto*. *Social Justice Research*, 17 (4), 357-387.
- Fairclough, N. (2000). *New labour, new language?* London: Routledge.
- Figgou, E. (2002). *Social psychological and lay understandings of prejudice, racism and discrimination: An exploration of their dilemmatic aspects*. Πανεπιστήμιο του Lancaster, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή.
- Figgou, L., & Condor, S. (2007). Categorising Category Labels in Interview Accounts about the "Muslim Minority" in Greece. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33 (3), 439-459.
- Gibson, S. (2009). The effortful citizen: Discursive Social Psychology and welfare reform. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 19 (6), 393-410.
- Gibson, S. (2011). Dilemmas of citizenship: Young people's conceptions of un/employment rights and responsibilities. *British Journal of Social Psychology*, 50 (3), 450-468.
- Gibson, S., & Hamilton, L. (2011). The rhetorical construction of polity membership: Identity, culture and citizenship in young people's discussions of immigration in northern England. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 21 (3), 228-242.
- Greenfeld, L. (1992). *Nationalism: five roads to modernity*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Henry, P. J. & Sears, D. O. (2002). The Symbolic Racism 2000 scale. *Political Psychology*, 23 (2), 253-283.

- Hobsbawm, E.J. (1990). *Nations and Nationalism since 1780*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hopkins, N., & Reicher, S. (2011). Μια Κοινωνική Ψυχολογία της κατασκευής κατηγοριών. Στο Ν. Μποζατζής και Θ. Δραγώνα (Επιμ. έκδ.) *Κοινωνική Ψυχολογία: Η στροφή στο λόγο* (σελ. 75-94). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ibáñez, T., & Íñiguez, L. (1997). *Critical Social Psychology*. London: Sage.
- Jefferson, G. (1990). List construction as a task and interactional resource. Στο G. Psathas (Επιμ), *Interactional Competence* (pp. 63-93). Washington DC: University Press of America.
- Jovchelovitch, S. (2002). Re-thinking the diversity of knowledge: cognitive polyphasia, belief and representation [online]. London: LSE Research Online.
- Kalampalikis, N., & Haas, V. (2008). More than a theory: A new map of social thought. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 38 (4), 449-459.
- Kohn, H. (1945). *The Idea of Nationalism*. New York: Macmillan.
- Kohn, H. (1955). *Nationalism: Its Meaning and History*. New Jersey: D. Van Nostrand Company.
- Koning, E. A. (2011). Ethnic and civic dealings with newcomers: naturalization policies and practices in twenty-six immigration countries. *Ethnic and Racial Studies*, 34 (11), 1974-1994.
- Κωνσταντινίδου, Ε. (2000). *Η κατασκευή της εθνικής ταυτότητας στα ελληνικά σχολικά βιβλία ιστορίας: Μία κριτική κοινωνικοψυχολογική προσέγγιση*. Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική σχολή, Τμήμα Ψυχολογίας.
- Lægaard, S. (2007). Liberal nationalism and the nationalisation of liberal values. *Nations and Nationalism*, 13 (1), 37-55.
- Li, Q., & Brewer, M. B. (2004). What does it mean to be an American: Patriotism, nationalism and American identity after 9/11. *Political Psychology*, 25 (5), 727-739.
- McConahay, J.B. (1983). Modern racism and modern discrimination: the effects of race, racial attitudes, and context on simulated hiring decisions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9(4), 551-558.
- McConahay, J.B. (1986). Modern racism, ambivalence, and the modern racism scale. Στο J. Dovidio και S. L. Gaertner (Eds), *Prejudice, Discrimination and Racism*. (pp. 91-125). Fla. Orlando: Academic Press.
- McCrone, D. (1998). *The Sociology of Nationalism*. New York: Routledge.
- Meeus, J., Duriez, B., Vanbese-laere, N., & Boen, F. (2010). The role of national identity representation in the relation between in-group identification and out-group derogation: Ethnic versus civic representation. *British Journal of Social Psychology*, 49 (2), 305-320.
- Moscovici, S. (1982). The coming era of social representations. Στο J.-P. Codol & J.P. Leyens (Eds), *Cognitive Analysis for Social Behaviour* (pp. 115-150). The Hague: Martinus Nijhoff.
- Moscovici, S. (1984a). The phenomenon of social representations. Στο R. M. Farr and S. Moscovici (Eds.), *Social Representations* (pp. 3-70). Cambridge: Cambridge University Press.
- Moscovici, S. (1984b). The myth of the lonely paradigm: a rejoinder. *Social Research*, 51 (4), 939-67.
- Moscovici, S. (2008). *Psychoanalysis: its image and its publics*. Cambridge: Polity Press.
- Μποζατζής, Ν. (2005). Πέρα από τον Κοινότοπο Εθνικισμό: Η συγκρότηση πολιτισμικών ταυτοτήτων στην κάλυψη των σεισμών στην Τουρκία από τον Ελληνικό τύπο. Στο Δ. Μαρκουλής και Μ. Δικαίου (Επιμ. έκδ.) *Πολιτική Ψυχολογία: Προβλήματα και προοπτικές* (σελ. 363-384). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Μποζατζής, Ν., & Δραγώνα, Θ. (2011). *Κοινωνική Ψυχολογία: Η στροφή στο λόγο*. Αθήνα:Μεταίχμιο.
- Pearson, M. (1996). Notions in nationalism. *Nations and Nationalism*, 2 (1), 1-15.
- Pehrson, S., Brown, R., & Zagefka, H. (2009). When does national identification lead to the rejection of immigrants? Cross-sectional and longitudinal evidence for the role of essentialist in-group definitions. *British Journal of Social Psychology*, 48 (1), 61-76.
- Pehrson, S., Vignoles, V. L., & Brown, R. (2009). National Identification And Anti-Immigrant Prejudice: Individual And Contextual Effects Of National Definitions. *Social Psychology Quarterly*, 72 (1), 24-38.
- Pomerantz, A. (1986). Extreme case formulations: A new way of legitimating claims. *Human Studies*, 9 (2-3), 219-230.
- Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and behaviour*. London: Sage Publications.
- Potter, J., & Wetherell, M. (1988) Accomplishing attitudes: Fact and evaluation in racist discourse. *Text*, 8 (1-2), 51-68.
- Reicher, S. (2004). The context of social psychology: Domination, resistance, and change. *Political Psychology*, 25 (6), 921-945.
- Reicher, S., & Hopkins, N. (2001). *Self and Nation*. London: Sage Publications.
- Rooyackers, I. N., & Verkuyten, M. (2011). Mobilizing

- support for the extreme right: A discursive analysis of minority leadership. *British Journal of Social Psychology*, 51 (1), 130-148.
- Sapountzis, A. (2003). *The dilemma of Patriotism vs. nationalism: Greek political party members talk about the Macedonian issue*. Πανεπιστήμιο Lancaster, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή.
- Sears, D. O. (1988). Symbolic racism. In P. A. Katz & D. A. Taylor (Eds.) *Eliminating racism: Profiles in Controversy* (pp. 53-84). New York: Plenum.
- Schöpflin, G. (2000). *Nations, Identity, Power: The New Politics of Europe*. London: Hurst & Company.
- Simon, B., & Klandermans, B. (2001). Politicized Collective Identity: A Social Psychological analysis. *American Psychologist*, 56 (4), 319-331.
- Sindic, D. (2011). Psychological citizenship and national identity. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 21 (3), 202-214.
- Smith, A. D. (1991). *National Identity*. London: Penguin Books.
- Τσίρας, Σ. (2011). *Η νέα άκρα δεξιά στην Ελλάδα: Οργανωτική εξέλιξη, εκλογική επιρροή, και πολιτικός λόγος του Λαϊκού Ορθόδοξου Συναγερμού*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών.
- Τσουκαλάς, Κ. (1999). *Η εξουσία ως λαός και ως έθνος. Περιπέτειες σημασιών*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Verkuyten, M. (2005). Immigration discourses and their impact on multiculturalism: A discursive and experimental study. *British Journal of Social Psychology*, 44 (2), 223-240.
- Wagner, W., Duveen, G., Verma, J., & Themel, M. (2000). I have some faith and at the same time I don't believe: Cognitive Polyphasia and Cultural Change in India. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 10 (4), 301-314.
- Wakefield, J. R. H., Hopkins, N., Cockburn, C., Shek, K. M., Muirhead, A., Reicher, S., & van Rijswijk, W. (2011). The Impact of Adopting Ethnic or Civic Conceptions of National Belonging for Others' Treatment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37 (12), 1599-1610.
- Wetherell, M., & Potter, J. (1992). *Mapping the language of Racism: Discourse and the Legitimation of Exploitation*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.

Citizenship as rhetorical recourse against immigration in discourse on citizenship acquisition by immigrants: The case of A1 newspaper

ANTONIS SAPOUNTZIS¹

ABSTRACT

Often in the social and political sciences a distinction is used between ethnic and civic nationalism, in order to exemplify different types of national belonging. Within social psychology, where this distinction has also been used, it is often argued that people who view their national belonging according to ethnic criteria demonstrate high levels of prejudice against immigrants. This paper drawing from the “turn to language” within social psychology, examines articles from the A1 newspaper, which supports the LAOS party, that refer to the 3838/2010 law that grants Greek citizenship to some immigrants according to certain standards. It has been found that citizenship was used as an argument in order to exclude the immigrants from the Greek citizenship, while the journalists seemed to employ notions of both ethnic and civic nationalism so as to construct the identity of the Greeks and the immigrants as well.

Keywords: Ethnic and civic nationalism, Immigration, Ideological dilemmas, Rhetorical psychology.

1. *Address:* Department of education Sciences in Early Childhood, Nea Chili, 68100, Alexandroupoli, Tel: 00302551030087, Fax: 00302551030076, E-mail: a_sapountzis@hotmail.com, ansapoun@psed.duth.gr